

*Over de auteur*

**Reni Eddo-Lodge** (°1989) woont in Londen en heeft al diverse onderscheidingen gewonnen voor haar journalistieke werk. Zij schrijft voor *The New York Times*, *The Voice*, *The Daily Telegraph*, *The Guardian*, *The Independent*, *Stylist*, *The Pool*, *Dazed & Confused* en de *New Humanist*. *Waarom ik niet meer met witte mensen over racisme praat* is haar eerste boek.

renieddolodge.co.uk  
@renireni



**Reni Eddo-Lodge**

**WAAROM  
IK NIET  
MEER**

**MET WITTE  
MENSEN**

**OVER  
RACISME  
PRAAT**

**Vertaling Hans E. van Riemsdijk**

**Polis**



## INHOUD

Voorwoord 7

- 1 **Geschiedenis in het meervoud** 17
- 2 **Het systeem** 67
- 3 **Wat is witte bevoorrechting?** 93
- 4 **Angst voor een zwarte planeet** 121
- 5 **De feministische kwestie** 145
- 6 **Ras en stand** 185
- 7 **Zelf het heft in handen nemen** 205

Nawoord 215

Dankwoord 229

Noten 231

Noten bij de Nederlandse vertaling 243

Bibliografie 247

Register 249

*Voor T&T*

Leesexemplaar

# VOORWOORD

Op 22 februari 2014 publiceerde ik een post op mijn blog onder de titel ‘Why I’m No Longer Talking to White People about Race’.

Dit was de tekst:

Ik ga met witte mensen niet langer in gesprek over racisme. Misschien met een enkeling, maar niet met de overgrote meerderheid die weigert te accepteren dat structureel racisme met al zijn symptomen keiharde realiteit is. Ik kan niet meer uit de voeten met het volslagen gebrek aan begrip, aan de emotionele distantie die witte mensen aan de dag leggen wanneer ik als gekleurde persoon vertel wat ik allemaal tegenkom. Dan zie je een glazige blik verschijnen en krijgen ze ook iets hards. Het is alsof er iets in hun oren wordt gedruppeld waardoor het gehoorkanaal verstopt raakt. Het is alsof ze opeens stokdoof zijn.

Dat emotioneel afhaken ligt in het verlengde van het leven dat ze leiden: een bestaan waarin ze niet zien dat hun huidskleur de norm is en dat alle andere mensen afwijken van die norm. In het beste geval hebben witte mensen geleerd dat ze niet mogen zeggen dat mensen met een kleur ‘anders’ zijn, want daar zouden we aanstoot aan kunnen nemen. Ze geloven echt dat het leven dat zij

met een wit vel leiden er voor iedereen hetzelfde kan en moet uitzien. Ik kan niet meer uit de voeten met die al even verblufte als defensieve houding wanneer ze aan het idee proberen te wennen dat niet iedereen de wereld op dezelfde manier ervaart als zij. Ze hebben nooit hoeven na te denken over de vraag wat het betekent om wit te zijn als het gaat om macht. Dus steeds als ze daar ook maar in de verte aan worden herinnerd, leggen ze dat uit als een belediging. Hun ogen draaien dan verveeld weg of sperren zich verontwaardigd open. Hun mond vertrekt wanneer ze in het verweer gaan en gaat dan open als ze proberen je te onderbreken en te overstemmen. Ze luisteren dan ook niet echt naar je verhaal; belangrijker is het om je te laten weten dat je het mis hebt.

Het pad naar inzicht in structureel racisme vereist dat mensen van kleur vooral rekening moeten houden met witte gevoelens. Misschien luisteren ze wel, maar ze horen niet wat je zegt. Wanneer de woorden onze mond verlaten lijkt er iets mee te gebeuren als ze hun oren bereiken. In elk geval botsen ze op een muur van ontkenning en raken daar niet overheen.

Dat bedoel ik met ‘emotioneel afhaken’. Echt verrassend is het niet, want witte mensen hebben nooit geweten wat het betekent om een gekleurde persoon écht te aanvaarden als een gelijke, als iemand met gedachten en gevoelens die evenveel bestaansrecht hebben. In *The Color of Fear*<sup>1</sup> van Lee Mun Wah zag ik mensen van kleur in tranen uitbarsten toen ze zich in allerlei bochten wongen om een provocerende witte man aan zijn verstand te peuteren dat hij met zijn uitspraken wit-racistische normen aanlegde en in stand hield ten koste van hen. Zich van geen kwaad bewust staarde hij tijdens hun betoog voor zich uit, overrompeld door hun verdriet –



dat hij in het beste geval bagatelliseerde en in het slechtste belachelijk maakte.

Ik heb eerder geschreven dat die witte ontkenning is te herleiden tot de alomtegenwoordige raciale politiek die werkt op basis van haar inherente onzichtbaarheid. Vanwege de steevastе ontkenningen, gênante radslagen en mentale acrobatiek die ze aan de dag leggen als hun aandacht erop wordt gevestigd, kan ik niet meer met witte mensen praten over etniciteit. Tja, wie wil er nu worden gewezen op een structureel systeem dat hen bevoordeelt ten koste van anderen?

Ik wil dit onderwerp niet meer ter tafel brengen omdat de gesprekspartners vanuit een heel andere hoek denken en redeneren. Ik kan geen gesprek met hen hebben over de ins en outs van een probleem als ze niet eens willen zien dat het probleem bestaat. Nog erger is de witte persoon die best wil erkennen dat racisme bestaat, maar die denkt dat we dit gesprek aangaan als gelijken. Dat is niet zo.

En dan laat ik buiten beschouwing dat het gesprek aangaan met onwillige witte mensen nog een gevaarlijke onderneming voor mij is ook. Wanneer de animositeit toeneemt en hun uitdagende houding feller wordt, moet ik ongelofelijk voorzichtig mijn woorden kiezen, want als ik frustratie, woede of ergernis laat blijken omdat ze het vertikken me te begrijpen, bedienen ze zich gretig van hun racistische clichés over boze zwarte mensen die een bedreiging voor hen en hun veiligheid zijn. De kans is groot dat ze me dan afschilderen als een drammer of een schreeuwlelijk. Het is ook waarschijnlijk dat hun witte vrienden zich nog meer aan hun zijde scharen, de geschiedenis herschrijven en leugens tot waarheid promoveren. Het gesprek met hen proberen aan te gaan om ze te wijzen op hun racisme is het niet waard.

In elk gesprek met Aardige Witte Mensen die menen monddood te worden gemaakt in het racismedeбат blijkt vroeg of laat een ironisch en schrijnend gebrek aan begrip of inlevingsvermogen jegens gekleurde mensen die al hun hele leven gelden als ‘anders’ en daarvan de gevolgen aan den lijve ondervinden. Mensen van kleur moeten zichzelf levenslang zelfcensuur opleggen. De opties zijn helder: of je zegt wat je op je hart hebt en aanvaardt de represailles, of je bijt op je tong en vervolgt je leven. Wat moet dat vreemd zijn, een bestaan waarin je altijd bij voorbaat toestemming hebt om te spreken en verontwaardigd opkijkt als iemand jón een keer vraagt om te luisteren. Dat zal wel samenhangen met de nooit betwiste privileges van witte mensen.

Ik kan mezelf niet emotioneel blijven uitputten door enerzijds te proberen deze boodschap over te brengen en anderzijds angstvallig te vermijden specifieke witte mensen te verwijten dat ze structureel racisme voeden en in stand houden omdat karaktermoord anders mijn deel is.

Dus ik praat niet langer met witte mensen over ras en huidskleur. Heel veel macht heb ik niet om iets te veranderen aan de manier waarop de wereld in elkaar zit, maar ik kan wel mijn grenzen stellen. Ik kan een einde maken aan rechten en aanspraken die witte mensen op mij menen te hebben en ik begin daarmee door het gesprek te beëindigen. De weegschaal is te ver in hun voordeel doorgeslagen. Vaak zijn ze er niet op uit om te luisteren of te leren maar vooral om hun macht te laten gelden, om te bewijzen dat ik het mis heb, om me emotioneel af te matten en om de status quo weer in balans te krijgen. Ik heb het niet met witte mensen over huidskleur tenzij het absoluut moet. Als het gaat om een optreden in de media of op een congres – wanneer iemand misschien

hoort wat ik zeg en zich minder alleen voelt – dan doe ik wel mee. Maar ik wil niets meer te maken hebben met mensen die mijn verhaal niet willen horen, die het liever belachelijk maken en die eerlijk gezegd mijn energie niet verdienen.

Nadat ik op PUBLISH had gedrukt ging deze blogpost een eigen leven leiden. Jaren later ontmoet ik nog steeds nieuwe mensen, in verschillende landen en in verschillende situaties, die vertellen dat ze mijn bericht hebben gelezen. In 2014, toen er overal op internet werd doorgelinkt naar die blogpost, zette ik me schrap voor de gebruikelijke diarree aan racistische opmerkingen. Maar de respons was heel anders. Zozeer dat het me verraste.

In de reacties op mijn post was sprake van een duidelijke scheidslijn tussen rassen. Ik kreeg allerlei berichten van zwarte en bruine mensen. Daar zaten veel bedankjes tussen en berichten met de strekking ‘Je beschrijft precies wat ik meemaak’. Mensen schreven dat ze hadden gehuild en ook kwam er een kleine discussie op gang rond de vraag hoe het probleem moest worden benaderd. Daarbij gooide onderwijs hoge ogen als dé oplossing om de communicatiekloof te dichten. Die berichten waren een opluchting voor me. Ik wist hoe moeilijk het was om gevoelens van frustratie onder woorden te brengen. Dus toen mensen contact met me zochten en me bedankten voor het feit dat ik iets had verwoord wat zijzelf moeilijk konden formuleren, was ik blij dat ze iets aan mijn post hadden gehad. Als ik me minder alleen voelde, wist ik, voelden ook zij zich minder alleen.

Wat ik niet had verwacht was de stroom van emotionele reacties van witte mensen die vonden dat ik iets afpakte van de wereld met mijn besluit het gesprek met hen over racisme te staken. En dat dat een regelrechte tragedie was. Een woord

dat ik veel tegenkwam in die berichten was ‘hartverscheurend’.

‘Het spijt me zo vreselijk dat je met dit gevoel bent opgezadeld’, schreef iemand. ‘Als wit iemand schaam ik me een ongeluk voor de systemische bevoorrechting die we ontkenen maar die wij dag in, dag uit genieten. En ik schaam me ook dood dat ik dat zelf pas zo’n tien jaar geleden ben gaan beseffen.’

Iemand anders pleitte: ‘Blijf alsjeblieft praten met witte mensen. Jouw stem is helder en belangrijk, en er zijn wél manieren om je verhaal te doen doordringen.’ Weer iemand anders, een zwarte lezer ditmaal, schreef: ‘Ja, het is een loodzware taak om mensen op andere ideeën te brengen maar we mogen de moed niet opgeven.’ En het laatste commentaar dat ik wil delen luidde stellig: ‘Breek alsjeblieft niet met witte mensen en hou hoop.’

Hoe sympathiek die reacties ook waren, ze getuigden van dezelfde communicatiekloof waarover ik in mijn post had geschreven. De mensen leken niet te begrijpen tot wie mijn tekst zich richtte. Het was beslist niet mijn bedoeling een schuldgevoel op te roepen bij witte mensen of om ze plotseling het licht te doen zien. Ik wist op dat moment niet dat ik onbedoeld een afscheidsbrief had geschreven, dat ik het ‘uitmaakte’ met witheid. En ik had ook niet verwacht dat witte lezers de onlinevariant op me zouden loslaten van iemand die onder mijn slaapkamerraam met een gettoblaster en een grote bos bloemen snikkend zijn fouten en tekortkomingen erkent en me smeekt alsjeblieft niet weg te gaan. Dit had allemaal iets vreemds en ik voelde me er een tikkeltje ongemakkelijk bij. Omdat ik bij het schrijven van die post meende dat ik maar één ding meedeelde, namelijk dat ik het kotsbeu was. Het was geen roep om hulp en ook geen nederig pleidooi om witte mensen tot begrip en medelijden te bewegen.

Het was geen uitnodiging aan het adres van witte mensen om te zwelgen in zelfkastijding. Dat ik niet langer met witte mensen praat over racisme is wat mij betreft ook niet een blijk van zwakte. Soms gaat het om zelfbehoud.

Paradoxaal genoeg heb ik van ‘Why I’m No Longer Talking to White People About Race’ een boek gemaakt om het gesprek juist voort te zetten. Sinds ik mijn grenzen heb afgebakend doe ik vrijwel niets anders dan praten over racisme – op muziektfestivals en in tv-studio’s, voor middelbare scholieren en partijcongressen – en de vraag naar dat gesprek houdt aan. Mensen willen erover praten. Dit boek is het resultaat van vijf jaar actie, debat, frustratie, afmattende uiteenzettingen en hele lappen commentaar op Facebook. Dit boek gaat niet alleen over de expliciete kant van de zaak maar vooral over de glibberige aspecten van racisme – om de stukjes die moeilijk zijn te definiëren en de stukjes waardoor je aan jezelf gaat twijfelen. Groot-Brittannië voelt zich nog altijd hoogst ongemakkelijk als het gaat om etnische achtergrond en diversiteit.

Sinds ik die blogpost schreef in 2014 is er voor mij veel veranderd. Het merendeel van de tijd ben ik nu in gesprek met witte mensen over het rassenthema. Het uitgeverijwezen is héél wit en daarom was dit boek er nooit gekomen als ik dit thema niet met ten minste een páár witte mensen had besproken. En ook bij mijn research moest ik met witte mensen spreken met wie ik anders nooit in gesprek zou zijn gegaan, onder anderen met Nick Griffin, de vroegere leider van de extreemrechtse British National Party. Ik weet dat veel mensen vinden dat hem geen platform mag worden geboden waarop hij zonder tegenspraak zijn standpunten kan debiteren, en ik heb dan ook vreselijk in mijn maag gezeten met het interview in hoofdstuk 4. Ik ben niet de eerste persoon met een platform waarop Nick Griffin zijn ideeën

heeft kunnen spuien en hoop dat ik verstandig ben omgegaan met zijn woorden.

Nog even iets over terminologie. In dit boek wordt het begrip ‘gekleurde mensen’ en ‘mensen van kleur’ door elkaar gebruikt ter aanduiding van iedereen die behoort tot een ras dat niet wit is. Ik gebruik die termen omdat ze een veel betere omschrijving zijn dan ‘niet-wit’ – wat de bijklank heeft dat er iets zou ontbreken, alsof het om een onvolkomenheid gaat. Ik gebruik het woord ‘zwart’ in dit boek voor mensen met een Afrikaanse en/of Caraïbische achtergrond, met inbegrip van mensen van gemengd ras. Ik haal veel studies aan, dus af en toe zult u ook de afkorting BME<sup>1</sup> lezen, wat staat voor ‘black and minority ethnic’. Dat is een term die me niet erg aanstaat, omdat hij doet denken aan de steriele formulieren bij diversiteitsonderzoek, maar ik heb ervoor gekozen die formulering te handhaven als ik zulke studies aanhaal.<sup>1</sup>

Ik schrijf – en lees – om mezelf ervan te verzekeren dat anderen voelen wat ik ook voel, dat dit niet alleen om mij gaat, dat mijn betoog strookt met de realiteit en de waarheid. Ik ben me maar al te zeer bewust van rassenverschillen omdat de wereld die ik al mijn hele leven ken mij op niet mis te verstane wijze aanmerkt als ‘anders’. Hoewel ik een analyse maak van onzichtbare witheid en vaak nadenk over het uitsluitende karakter ervan, bekijk ik de zaak toch als buitenstaander. Ik begrijp dat dit niet het geval is voor de meeste witte mensen, die op aarde vertoeven in een soort gelukzalige onwetendheid, die zich niet bewust zijn van hun eigen ras totdat de dominantie van dat ras wordt aangevochten. Als witte mensen een tijdschrift vastpakken, grasduinen op internet, een krant lezen of de tv aanzetten, is het nooit zeldzaam of opmerkelijk dat ze mensen die eruitzien als zij in machts-

of gezagsposities krijgen te zien. Vooral in het culturele domein is de positieve bevestiging van witheid zo wijdverspreid dat de gemiddelde witte persoon het niet eens merkt en alles bedaard tot zich neemt. Wit zijn komt neer op menszijn; wit zijn is universeel. En dat weet ik alleen maar omdat ikzelf niet wit ben.

Ik heb dit boek geschreven om het gevoel onder woorden te brengen dat je stem en je zelfvertrouwen worden weggerukt ten overstaan van het verwaande smoel van de status quo. Het is geschreven om een historische context aan te reiken en daarmee de politieke rechtvaardiging van het anti-racistisch verzet. Ik hoop dat dit boek kan dienen als een stuk gereedschap.

Ik zal nooit uit eigen beweging het gesprek over rassenschillen staken. Elke stem die zich verheft tegen racisme hakt een stukje uit zijn macht. We kunnen het ons niet veroorloven te zwijgen. Dit boek is een poging om te spreken.





# I

## GESCHIEDENIS IN HET MEERVOUD

Pas in mijn tweede jaar aan de universiteit begon ik na te denken over de zwart-Britse geschiedenis. Ik moet zo'n negentien of twintig jaar zijn geweest en was net bevriend geraakt met een medestudente. We volgden dezelfde studie en trokken veel met elkaar op omdat we bij elkaar in de buurt woonden en niet graag alleen waren, niet zozeer omdat we speciale interesses gemeen hadden. Toen we keuzevakken voor een nieuw semester moesten opgeven besloten we een module te volgen over de trans-Atlantische slavenhandel. We wisten geen van beiden wat we daarvan moesten verwachten. Zwarte geschiedenis was ik op de lagere en middelbare school alleen nog maar tegengekomen in de vorm van beeldmateriaal en leerstof waarin Amerika centraal stond. Met een nadrukkelijke focus op Rosa Parks, de Underground Railroad van Harriet Tubman en op Martin Luther King. De bekende namen van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging voelden als belangrijk maar waren tegelijkertijd ook een vervan-mijn-bedshow voor een jong zwart meisje dat opgroeit in Noord-Londen.

Maar deze kleine collegereeks aan de universiteit veranderde mijn zienswijze volledig. Die lessen brachten de koloniale geschiedenis van Groot-Brittannië en ook de slavenhandel onvoorstelbaar dichtbij. Van de docent hoorde ik

dat je op de trein kon springen om amper drie uur later een voormalige slavenhaven te bezoeken. En dat is precies wat ik deed: ik pakte de trein naar Liverpool. Liverpool was ooit de grootste Britse slavenhaven. Anderhalf miljoen Afrikaanse mensen hebben op de kades van die havenstad gestaan. Het Albert Dock opende weliswaar pas vier decennia nadat het laatste slavenschip van Groot-Brittannië, de *Kitty's Amelia*, Liverpool uit was uit gevaren, maar het was historisch gezien de beste plek om een tijd naar de zee te staren en na te denken over de medeplichtigheid van Groot-Brittannië bij de slavenhandel. Daar, op de rand van de kademuur, werd ik overvallen door een wanhopig gevoel. En toen ik langs de oudste gebouwen van de stad wandelde, werd ik zelfs miselijk. Waar ik ook keek zag ik de erfenis van eeuwenlange slavernij.

Op de universiteit begonnen de puzzelstukjes een geheel te vormen. Ik herinner me nog goed een groepsdiscussie over de vraag of racisme gewoon discriminatie was of discriminatie plus macht. Door na te denken over macht beseftte ik dat racisme veel meer behelst dan de vooroordelen van individuele personen. Bij racisme gaat het erom dat mensen in een positie verkeren vanwaaruit ze een negatieve invloed kunnen uitoefenen op het levensverloop, het perspectief van anderen. Mijn kijk op de materie begon drastisch te veranderen. Mijn vriendin kwam nog een paar keer, maar liet het vak toen vallen. 'Dit is gewoon niks voor mij', zei ze.

Ik vond het vervelend dat ze dat zei. Nu begrijp ik waarom. Het stoorde me dat zij kennelijk vond dat dit deel van de Britse geschiedenis voor haar niet ter zake deed. De feiten deden haar niets. Misschien vond ze al die getuigenverslagen niet reëel of verontrustend of te weinig relevant voor onze huidige manier van leven. Ik weet niet wat ze dacht omdat ik destijds niet beschikte over de juiste woorden om het er met haar over

te hebben. Maar ik weet nu dat ik het haar kwalijk nam omdat ik van mening was dat ze het zich vanwege haar witheid kon permitteren zich niet te interesseren voor de geweldadige Britse geschiedenis, om haar ogen ervoor te sluiten en ervoor weg te lopen. Ik vond dat het hier niet ging om informatie waar je naar geloven wel of geen kennis van neemt.

Met de snelle technologische vorderingen die ons hele leven beïnvloeden – megasprongen vergen eerder decennia dan eeuwen – lijkt het verleden verder van ons verwijderd dan ooit. In die context lijkt slavernij gauw iets Vreselijks en iets wat Heel Lang Geleden gebeurde. Het is gemakkelijk jezelf ervan te overtuigen dat het verleden losstaat van het leven dat we vandaag leiden. Maar de wet op de afschaffing van slavernij werd in het Britse Rijk ingevoerd in 1833, nog geen tweehonderd jaar geleden. Aangezien de Britten in 1562 Afrikaanse slaven zijn gaan verhandelen, heeft slavernij als een Britse institutie met 270 jaar veel langer bestaan dan het inmiddels is afgeschaft. Generatie na generatie zijn er zwarte levens gestolen, families uiteengereten, gemeenschappen gespleten. Duizenden mensen werden geboren en overleden als slaaf zonder ooit te ondervinden wat het betekent om vrij te zijn. Hele levens die ononderbroken wreedheden en geweld moesten verduren: een bestaan in angst zonder einde. Generatie na generatie is witte rijkdom vergaard door de winsten die met slaven en de handel in slaven werden gerealiseerd en die doorsijpelden in het weefsel van de Britse maatschappij.

Bij slavernij ging het om internationale handel. Witte Europeanen, onder wie Britten, deden zaken met Afrikaanse elites en leverden diverse goederen in ruil voor Afrikaanse mensen, die sommige witte slavenhandelaars ‘zwart vee’ noemden. In de loop van bijna drie eeuwen slavenhandel

werden naar schatting 11 miljoen zwarte Afrikaanse mensen over de Atlantische Oceaan getransporteerd om onbetaald werk te verrichten op suiker- en katoenplantages in Noord- en Zuid-Amerika en het Caraïbisch gebied.

De kasboeken die werden bijgehouden hadden veel weg van een hedendaagse boekhouding: winst en verlies werden zorgvuldig bijgehouden en ook lijsten van individuele zwarte mensen die waren aangekocht en verkocht. Deze menselijke levende have – dit ‘zwarte vee’ – was ideale handelswaar. Slaven leverden grote winsten op. Zwarte vrouwen werden gedwongen zich op haast industriële manier voort te planten. In slavernij geboren kinderen waren per definitie eigendom van de slavenhouder, wat neerkwam op onbeperkte arbeidskrachten zonder bijkomende aankoopkosten. Die voortplanting werd nog een stuk gemakkelijker gemaakt door de routinematige verkrachting van Afrikaanse slavinnen door hun witte ‘meesters’.

Die winst-en-verliesrekeningen documenteerden ook het aantal dode stuks ‘zwart vee’; dode slaven kwamen de handel natuurlijk niet ten goede. In het ruim van de kolosale slavenschepen die Afrikaanse mensen over de Atlantische Oceaan vervoerden, leefden ze zeer dicht op elkaar. De oversteek kon wel drie maanden duren. Iedere slaaf lag in een soort smalle kist en daarmee in de eigen uitwerpselen en lichaamsvloeistoffen. Dode en stervende slaven werden om financiële redenen overboord gegooid: slaven die op zee stierven leverden geld van de verzekering op.

De afbeelding van het slavenschip *Brooks*, in 1788 openbaar gemaakt door de abolitionist William Elford, toont de typische omstandigheden.<sup>1</sup> Je ziet een volgepakt slavenschip: de lichamen zijn horizontaal en dicht op elkaar geordend in vier rijen (achter in het schip zie je nog drie kortere rijen). Daaruit blijkt de kille *efficiency* die men aan de dag

legde bij het vervoer van een vracht Afrikaanse mensen. De *Brooks* was eigendom van de Liverpoolse koopman Joseph Brooks.

Maar de slavenhandel floreerde niet alleen in Liverpool. Ook Bristol had zijn slavenhaven, net als Lancaster, Exeter, Plymouth, Bridport, Chester, Poulton-le-Fylde (bij Blackpool) en natuurlijk Londen.<sup>2</sup> Hoewel tot slaaf gemaakte Afrikanen geregeld de Britse kusten passeerden, bevonden de plantages waar ze op ploeterden zich niet in Groot-Britannië zelf maar in de Britse koloniën, hoofdzakelijk in het Caraïbisch gebied. Dus in tegenstelling tot de situatie in Amerika zagen de meeste Britten wel het geld maar niet het bloed. Sommige Britten hadden plantages die vrijwel volledig draaiden op slavenarbeid. Anderen kochten slechts een handvol plantageslaven met de bedoeling hen met winst door te verkopen. Veel Schotse mannen gingen werken als slavendrijvers in Jamaica en brachten soms hun slaven mee wanneer ze terugkwamen naar Groot-Britannië. Zoals alle persoonlijke bezittingen kon je ook slaven erven; veel Britten leefden een gerieflijk leven dankzij het zware werk van zwarte slaven zonder ooit rechtstreeks betrokken te zijn geweest bij de commerciële transactie.

De Society for Effecting the Abolition of the Slave Trade, in 1787 opgericht in Londen, was het idee van de ambtenaar Granville Sharp en campagneleider Thomas Clarkson. Zij richtten het genootschap op met tien andere mannen, voor het merendeel quakers. Hun campagne duurde 47 jaar en leidde tot een breed draagvlak en de steun van vooraanstaande parlementsleden, van wie de abolitionist William Wilberforce wel de beroemdste was. De campagne creëerde zoveel publieke druk dat het parlement in 1833 een wet goedkeurde die slavernij in het Britse Rijk afschafte. Maar het waren niet degenen die als slaaf hadden geleefd die scha-

deloos werden gesteld voor de beëindiging van een belangrijke winstgevende bedrijfstak. Dat waren de 46.000 Britse slavenhouders die werden vergoed voor hun verliezen.<sup>3</sup> Die eenzijdige schadeloosstelling leek het logische slotakkoord voor een land dat handel had gedreven in menselijk vlees.

Hoewel de afschaffing een feit was, kon die wetgeving er niet voor zorgen dat voormalige Afrikaanse slaven van de ene op de andere dag werden gezien als mensen en niet meer als halve dieren. Minder dan tweehonderd jaar later moet die schade nog altijd ongedaan worden gemaakt.

Na de universiteit bleef ik nieuwsgierig informatie verzamelen. Ik wilde meer weten over zwarte mensen in Groot-Brittannië na het slavernijtijdperk. Die informatie was moeilijk te vinden. Het leek een geschiedenis die alleen beschikbaar was voor mensen die echt om het onderwerp gaven en zich er op eigen houtje in wilden verdiepen. Ik ging actief op zoek naar materiaal en begon me in dat verband te verdiepen in de Black History Month. De ‘Maand van de Zwarte Geschiedenis’ is een vrij recent verschijnsel in het VK. Pas in 1987 begonnen de Londense overheden evenementen op te zetten als eerbetoon aan de bijdragen van zwarte mensen aan de Britse samenleving.

Linda Bellos werd in Londen geboren als dochter van een Nigeriaanse vader en een witte Britse moeder, en het was op haar instigatie dat de Black History Month, vaak afgekort tot BHM, in het leven werd geroepen. Bellos was destijds voorzitter van de districtsraad van Lambeth (Zuid-Londen) en voorzitter van de LSPU (de London Strategic Policy Unit, het directoraat voor centrale beleidsstrategie van de inmiddels opgeheven bestuursraad voor Groot-Londen). Het idee van de Black History Month werd haar aan de hand gedaan door Ansel Wong, hoofd van de afdeling Rassengelijkheid

van de LSPU. ‘Ja, zei ik, dat gaan we doen’, legde ze me uit vanuit haar huis in Norwich. ‘Ik vond die Black History Month een prima idee. Ik was alleen niet van plan het aan te pakken zoals de Amerikanen, omdat onze geschiedenis heel anders is. Er zijn zoveel mensen – en dan heb ik het vooral over witte mensen – die geen flauw idee hebben van de geschiedenis van het racisme. Ze weten niet eens waarom wij in dit land zijn.’

Wong organiseerde de eerste Black History Month, en Bellos trad op als gastvrouw van het evenement waarbij overal in Londen activiteiten werden georganiseerd. De beslissing om het in oktober te houden was hoofdzakelijk logistiek van aard; in de Verenigde Staten wordt BHM al sinds de eerste editie in 1970 in februari gehouden. ‘Onze eregast was Sally Mugabe’, vertelt Bellos. ‘Het was te kort dag om haar uit te nodigen voor februari. En dus werd het oktober, ook omdat we dan nog andere mensen konden krijgen die we graag wilden verwelkomen.’

‘Wij waren inclusiever dan de VS’, vertelt Bellos. ‘We vatten “zwart” op in de politieke zin van het woord, dus Afrikaans én Aziatisch.<sup>4</sup> We hebben het maar twee jaar kunnen organiseren omdat Thatcher alle subsidies stopte. En zonder geld van de overheid was het niet te bekostigen.’

Toen de centrale financiering en de voortrekkersrol van de LSPU stopte, bleef Black History Month wel bestaan in Groot-Brittannië, zij het op kleine schaal. Niettemin is BHM na ruim dertig jaar een vaste waarde in Groot-Brittannië. Op het programma staan meestal tentoonstellingen met werk van kunstenaars uit de Afrikaanse diaspora, paneldiscussies over racisme en ook ‘zachtere’ culturele evenementen zoals modeshows en culinaire festivals. Toen ik het er met Bellos over had, wekte ze de indruk sceptisch te staan tegenover de waarden die de hedendaagse BHM voorstaat. Op mijn vraag

waarom ze destijds een Black History Month in Groot-Brittannië wilde, antwoordde ze dat de maand was bedoeld ‘als eerbetoon aan de bijdragen van zwarte mensen aan de Britse samenleving. Het had niets met kapsels te maken... Het was ook een *history month*, geen cultuurmaand. Er is sprake van een heel verleden, een échte geschiedenis waarvan ik me maar al te bewust ben omdat mijn eigen vader die aan den lijve heeft ondervonden.’

De geschiedenis van de zwartheid in Groot-Brittannië heeft zich stukje bij beetje gevormd. Ik heb gênant lang niet eens geweten dat er zwarte mensen als slaven hebben geleefd in Groot-Brittannië. De gangbare opvatting was dat alle zwarte en bruine mensen in het VK recente immigranten waren, met maar weinig discussie over de geschiedenis van het kolonialisme of over de vraag waaróm mensen uit Afrika en Azië zich vestigden in Groot-Brittannië. Ik had vaag gehoord van de Windrush-generatie: de 492 Caraïben die in 1948 per schip naar Groot-Brittannië reisden. Dat kwam doordat het de oudere familieleden waren van mensen die ik van school kende. In elk exposé over de ‘zwarte aanwezigheid in Groot-Brittannië’ komt de *Windrush* wel ter sprake. Maar het merendeel van mijn kennis van de zwarte geschiedenis betrof Amerika. Wat dat betreft schoot het onderwijs tekort in een land waar almaar meer generaties van zwarte en bruine mensen zichzelf als Brits beschouwen (onder wie ikzelf). Mij is altijd een context ontzegd, handvatten om mezelf te begrijpen. Ik moest weten waarom ik het gevoel had dat mensen het tegen mensen als ik hadden als ze zwaaiend met de Britse vlag scandeerden: ‘Wij willen ons land terug’. Wat had ik voor geschiedenis geërfd die mij tot een vreemdeling maakte in mijn geboorteland?



Op 1 november 2008, tijdens een bijeenkomst in het kader van het vijftigjarig bestaan van het Institute of Race Relations, zei Ambalavaner Sivanandan, de directeur van de denktank, tegen zijn publiek: ‘Wij zijn hier omdat jullie [Britten] dáár waren.’ Dat zinnetje is sedertdien deel gaan uitmaken van het zwart-Britse vocabulaire. Omdat ik preciezer wilde weten wat dat betekende ben ik in het verleden gaan graven, op zoek naar feiten en redenen. Het eerste antwoord dat ik vond was oorlog.

De betrokkenheid van Groot-Brittannië bij de Eerste Wereldoorlog was niet beperkt tot Britse burgers. Dankzij de fanatieke uitbreiding van het Britse Rijk waren mensen uit veel niet-Europese landen niet alleen koloniën geworden maar ook beland in een logica die van hen verwachtte bereid te zijn te sterven voor vorst en vaderland. Uit de enquête die de British Council<sup>11</sup> in 2013 uitvoerde naar het beeld dat het publiek had van de Eerste Wereldoorlog, bleek dat de meeste Britten de internationale impact van die oorlog niet beseften ondanks de term ‘wereldoorlog’. ‘Vanwege de reikwijdte van de koloniale imperia’, aldus het rapport van de organisatie, ‘werden overal ter wereld soldaten en arbeidskrachten gemobiliseerd.’<sup>12</sup> In de zeven landen<sup>6</sup> waar de British Council zijn enquête over de Eerste Wereldoorlog hield, wist de overgrote meerderheid van de respondenten dat zowel West- als Oost-Europa aan die oorlog had deelgenomen. Daartegenover meende gemiddeld slechts 17% dat Azië bij die oorlog was betrokken, terwijl amper 11% van de respondenten de betrokkenheid van Afrika noemde.

Het kan zijn dat dit verkeerde beeld van wie er nu precies vocht voor Groot-Brittannië tijdens de Eerste Wereldoorlog er ook toe heeft geleid dat de offers en bijdragen van zwarte en bruine mensen nagenoeg zijn vergeten. En dat terwijl er meer dan een miljoen Indiase soldaten – ‘sepoys’ – in de Eer-